

6. Федорчук О.С. Використання можливостей мережі Інтернет у діяльності закладів освіти: [Текст] / О. Федорчук Ю. Дорошенко// Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи: навчально-методичний посібник; за ред. В. Мадзігона та Ю. Дорошенка. – К.: Педагогічна думка, 2003. – С. 250-272.
7. Чала М.С. Інформаційно-комунікаційні технології у практиці роботи вчителя-предметника: [Текст] / М.С. Чала // Педагогічний вісник. – 2011. – №2. – С.55-56.
8. Черняк Н. Теорія створення мультимедійної комп'ютерної презентації: [Текст] / Н. Черняк // Освіта України. – 2000. – №51.
9. Burke W. Digital Opportunities for Civic Education [Electronic resource] / W. Burke. – Mode of access: <http://dmlcentral.net/blog/whithey-burke/digital-opportunities-civic-education>. - Title from the screen.
10. Parsi A. Opportunities in Technology, The New Frontier for Service -Learning and Civic Education [Electronic resource] / A. Parsi. – Mode of access: <http://www.nylc.org/blog/opportunities-technology-new-frontier-service-learning-and-civic-education>. – Title from the screen.

А.С. ДУБРОВА. ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИНФОРМАЦИОННО-КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ И ВОСПИТАНИИ МОЛОДЕЖИ

Резюме. В статье рассматриваются возможности использования новейших информационных технологий в образовании и воспитании молодого поколения. Во внимание взято важность подготовки педагога к использованию компьютерных методических систем обучения, влияние компьютерных средств на результаты обучения и воспитания молодежи. Отмечено, что развитие образования предусматривает гармоничное сочетание традиционных средств обучения с использованием компьютеров, интерактивных методов и средств обучения, использования Интернета.

Ключевые слова: новейшие информационные технологии, компьютерные методические системы, обучения, воспитания.

A.S. DUBROVA. EDUCATIVE POSSIBILITIES OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN TRAINING AND EDUCATION OF YOUTH

The summary. The article deals with the possibility of using new information technologies in education and upbringing of the young generation. Taking into consideration the importance of training teachers to use teaching computer training systems, the impact of computer-on learning outcomes and education of youth. It is noted that the development of the educational sector involves the harmonious combination of traditional means of learning using computers, interactive methods and teaching aids, use of the Internet.

Key words: modern information technology, computer training systems, education, upbringing.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф. С.В. Лісова.

Одержано редакцією 01.03.2017 р.

УДК: 37. 015. 6: 005. 342

О.В. МАТВИЄНКО

**ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТІ
ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ**

Резюме. Стаття присвячена інноваційній професійній діяльності в освіті. На основі цілісного наукового аналізу становлення та розвитку інноваційної педагогічної діяльності сучасного вчителя обґрунтовані сутність інноваційної освіти та наукове поняття «інноваційний потенціал педагога».

Ключові слова: інновація, інноваційна освіта, інноваційна діяльність, педагог.

Розвиток сучасної педагогічної науки характеризується пошуком нових підходів до побудови навчально-виховного процесу, що знаходить відображення в освітніх нормативно-правових документах України. Зокрема, в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. одним із стратегічних напрямів розвитку освіти визначено розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі.

Народження нової парадигми освіти, яке супроводжується розробкою нових цілей, ціннісних орієнтацій, перебудовою методологічних, теоретичних, світоглядних і технологічних основ з урахуванням нових фактів, що не вкладаються в стару теорію (парадигму), за твердженням Т. Куна, становить дійсно наукову революцію. Інноваційна освіта, яка стає в наші дні домінуючою тенденцією у всьому світі, є альтернативою традиційній, знаннєвій парадигмі освіти.

Перехід до інноваційної освіти пов'язується зі зломом стереотипів педагогічного мислення, звичного способу професійної діяльності, в межах якої функція викладача зводиться до трансляції соціокультурного спадку. З одного боку, вона має бути адаптованою до існуючої соціально-педагогічної ситуації в країні, оскільки базується на традиціях, культурних і національних особливостях, а з іншого – вона має бути націлена на майбутнє і відігравати прогностичну функцію. Така освіта орієнтована на виховання цілісної особистості людини-професіонала, яка прагне до постійного професійного та духовного зростання і саморозвитку.

Відповідно нова модель освіти повинна задовольняти вимогам безперервності, фундаментальності, універсальності, гуманізації та демократизму. Вона повинна мати механізми динамічного саморозвитку, тобто володіти такою якістю, як інноваційність. Тому потрібна цілісна безперервна система створення та впровадження інновацій в освіту на основі методології інноватики та її адаптації до реалій сучасної України.

Закон України «Про інноваційну діяльність» (2002) визначає інновації як «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери».

Як зазначає академік В.Г. Кремень, «у методологічному плані інновація – це ідея (ідеї), пропозиції, наукові розробки, які можуть і стають основою створення нових стратегій розвитку, нових видів продукції, значно поліпшують споживчі характеристики (економічні, культурні, освітні, технічні тощо) існуючих явищ і процесів, товарів, створення нових об'єктів матеріального та ідеального буття. На думку вченого, все, що може удосконалити якість життя і процес розвитку людства, є інновацією» [5, 223].

Узагальнюючи різні підходи до трактування поняття «інновація», можна зробити висновок, що будь-яка інновація є результатом фундаментальних або прикладних досліджень, розробок чи експериментальних робіт у певній сфері людської діяльності для підвищення її ефективності. Інновація (нововведення) завжди розглядається як складний процес, що передбачає зміни наукового, технічного, економічного, соціального спрямування, причому як окремого, так і системи в цілому; обов'язково повинно забезпечувати економічний, технічний чи соціальний ефект.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (М.С. Бургін, В.І. Загвязинський, Н.Р. Юсуфбекова та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове [2; 116-117; 459-461].

Так, В.І. Загвязинський вважає, що *нове у педагогіці* – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які ввібрали в себе прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти. Для того, щоб реалізація, утвердження нового зумовлювали позитивні зміни, необхідно, щоб воно було засобом вирішення актуальних для конкретного навчального закладу завдань, витримало вимогливу експериментальну перевірку.

У науковій літературі розрізняють поняття «*новація*» або «*новий засіб*» (вони вважаються синонімами) та «інновація» («нововведення»). Новація – це сам засіб (новий метод, методика, технологія, програма тощо), а інновація – процес його освоєння. На користь цієї думки висловлюються С.Д. Поляков М.М. Поташник, П.І. Третьяков.

Новації невід'ємні від діяльності щодо їх створення й упровадження, а тому мають розглядатися при визначенні поняття «інновація». Зазначимо, що одні дослідники пов'язують інновації з незначною модифікацією того, що вже є, інші ототожнюють їх з радикальними нововведеннями. Так, наприклад, В.В. Аненков вважає, що, по-перше, інновації завжди містять нове рішення актуальної проблеми, по-друге, їхнє використання приводить до якісно нових результатів, по-третє, їхнє впровадження викликає якісні зміни інших компонентів системи [1, 383-387].

На основі результатів аналізу наукової літератури з проблем педагогічної інновації під поняттям «*педагогічна інновація*» розуміємо процес і результат інноваційної діяльності викладача, який сприяє якісному вдосконаленню педагогічної системи. Також, сама інновація є засобом досягнення поставленої перед суспільством освітньої мети. Сенс такої інновації полягає в особистісному інноваційному розвитку підростаючої людини з її індивідуальними здібностями та потребами.

Метою статті є обґрунтування та удосконалення методичних і теоретичних положень, що визначають стратегію розв'язання завдань інноваційної діяльності в освіті, які забезпечують цілісний розвиток особистості.

А.М. Моїсєєв, А.Е. Капто, А.В. Лоренсов, О.Г. Хомерики розуміють інноваційний процес як сукупність окремих інновацій (нововведень), кожна (кожне) з яких може також розумітися як окремий, приватний інноваційний процес. Інноваційний процес пов'язують з перетворенням наукового знання на інновацію, яка задовольняє нові суспільні потреби і включає всі стадії створення новинки і впровадження в практику.

Загалом під інноваційним процесом розуміють комплексну діяльність із створення (розробки), освоєння, використання і поширення нововведень. Інноваційний процес в освіті розглядають як сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов.

В.О. Сластьонін розкриває сутність поняття «інноваційні процеси» на основі визначення їх значення для системи освіти. Так, на думку науковця, зазначені явища сприяють [9, 73-79]: переосмисленню цільових установок і ціннісних орієнтацій педагогічної діяльності; формуванню та розвитку «Я»-образу особистості; створенню умов для становлення особистості, реалізації її права на індивідуальний творчий вклад, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку; побудові нового типу стосунків і спілкування між педагогами та учнями, які не характеризуються примусовістю, підкореністю, в основі яких – стосунки взаємодії, взаєморегуляції, взаємодопомоги рівних; співтворчості вчителя й учня; формуванню у школярів усвідомленого ставлення до способів організації навчальної діяльності тощо.

У педагогічній інноватиці, як і в загальній теорії інноватики, сформувалася схема поділу інноваційного

процесу на етапи, яка отримала назву «життєвий цикл нововведення». На думку А.А. Радугіна та К.А. Радугіна [8], «життєвий цикл» інновацій складається з трьох основних стадій. *Перша* – зародження, усвідомлення потреби і можливості нововведень, пошук відповідної інновації, розробка й експериментальне впровадження. *Друга стадія* – дифузія, передбачає багаторазове повторення, тиражування нововведень. *Третя стадія* – рутинізація нововведення реалізується в професійній діяльності викладачів. Нововведення не може вважатися повністю завершеним, якщо воно зупинилося на будь-якій з проміжних стадій.

Будь-яка інновація покликана забезпечити ефективність освітнього процесу. Це дає підстави припустити, що інноваційний освітній процес – це освітній процес, у рамках якого здійснюється мінімально необхідна сукупність інновацій, яка дає змогу значно підвищити його ефективність.

І.І. Коновальчук виділено групи умов реалізації інноваційних освітніх процесів, а саме: інституційні (нормативно-правове забезпечення), соціокультурні (потреби суспільства), організаційно-управлінські (інноваційний тип управління), психолого-педагогічні (готовність освітян до інновацій) [4, 127-131].

У сучасній науковій літературі широко використовується поняття «*інноваційна освіта*». Як відзначає професор В.О. Огнев'юк, «сама освіта й наука можуть забезпечити інноваційний розвиток суспільства, й у цьому розумінні освіта стає інноваційною, тобто такою, що постійно перебуває в процесі зміни змісту, методів і, відповідно, випереджаючи потреби трансформаційного суспільства» [7, 7].

О.І. Шапран, враховуючи не тільки сучасні підходи до тлумачення цього поняття, але й до трактування поняття «освіта» в загальній педагогіці, пропонує таке визначення: «Інноваційна освіта – сума систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів та переконань, які отримані в процесі інноваційного навчання в навчальному закладі або шляхом самоосвіти та постійного творчого самовдосконалення» [10].

Характерною рисою освіти інноваційного типу є стимулювання і формування креативного типу мислення, творчого підходу до життя, виховання певного типу особистості, коли креативність стає особистісною рисою, на основі якої успішно формується морально-духовна система особистості. Відповідно, завдання інноваційної школи – навчити мистецтву життя, виховувати самостійну особистість, яка вміє приймати рішення і нести за них відповідальність, володіє логічним мисленням, компетентно веде дискусію, аргументує і враховує аргументи опонента.

У контексті зазначеного варто зважати на те, що принципово нові концептуальні ідеї і положення інноваційної освіти вимагають переорієнтації педагогічної діяльності вихователя, вчителя, викладача на нові духовні цінності – формування цілісної особистості дитини, студента, оскільки нові цілі освіти утверджують і нові пріоритети навчально-виховного процесу. Реалізація цього принципу, на думку О. Я. Савченко, передбачає формування нового педагогічного мислення на всіх рівнях педагогічної діяльності: «Вчитель, керівник школи, методист, інспектор мають об'єднуватись у своїй готовності приймати рішення в інтересах дитини, бути сприйнятливими до інновацій, творчості, вміти вибирати педагогічні засоби і відповідати за свій вибір» [9, 167-168].

Типовими рисами інноваційного навчання є передбачення (*anticipation*) та співучасть (*participation*). Передбачення – це здатність до розуміння нових, незвичайних ситуацій, прогнозування подій, оцінка наслідків прийнятих рішень, орієнтація на майбутнє. Співучасть – соціальна активність, участь особистості в найважливіших видах діяльності, її особистий вплив на прийняття локальних та глобальних рішень, здатність бути ініціативним.

Інноваційне навчання протиставляється традиційному навчанню. Зокрема, І.М. Дичківська пропонує таке визначення: «Інноваційне навчання – зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна діяльність, яка ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості» [9, 339]. Його покликання – готувати не лише «людину, яка пізнає», але і «людину, яка діє». Причому всі елементи традиційного навчання мають місце в інноваційному, питання полягає лише у визначенні співвідношення репродуктивного і продуктивного, діяльного і творчого компонентів.

Останнім часом у сучасній науковій літературі набув поширення термін «*інноваційна педагогічна технологія*», сутність якого деякі автори тлумачать як підвищення ефективності всього навчально-виховного процесу.

І.М. Дичківська розглядає інноваційну педагогічну технологію як цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес – від визначення його мети до очікуваних результатів [3].

Вирішення окреслених завдань значною мірою залежить від інноваційного потенціалу педагога, його готовності до інноваційної професійної діяльності. Тому сучасний вчитель, прагнучи відповідати вимогам сьогодення, повинен усвідомити необхідність знань теорії інновацій та інноваційних процесів в освіті.

І.М. Дичківська розглядає поняття «інноваційний потенціал педагога» як «сукупність соціокультурних і творчих характеристик його особистості, що виражається в готовності вдосконалювати педагогічну діяльність на основі сучасних методів і технологій, які забезпечують цю готовність» [3, 339]. Поняття «інноваційний потенціал» тісно пов'язане з поняттям «*інноваційна культура*».

На основі наукового аналізу ми *розглядаємо інноваційну культуру вчителя як складову його педагогічної культури з системою цінностей особистості, сукупністю знань, умінь, навичок і норм, що забезпечують інноваційний характер професійної діяльності*.

Як зазначає В.Г. Кремень, формування людини з інноваційним типом мислення, інноваційним типом культури, готовністю до інноваційного типу діяльності, стане адекватною відповіддю на перехід цивілізації в

інноваційний тип розвитку. Лише сформувавши інноваційну особистість, здатну до творення змін і сприйняття змінності, ми зможемо стати конкурентоспроможною нацією [5, 535-536].

Отже, на основі теоретичного аналізу наукових джерел нами проаналізовано поняття, які розкривають сутність інноваційної освіти. З'ясовано, що педагогічна інноватика як галузь педагогічної науки, яка вивчає природу, закономірності виникнення й розвитку педагогічних інновацій відносно суб'єктів освіти, здобула на сучасному етапі розвитку освіти і суспільства особливого значення, оскільки забезпечує зв'язок педагогічних традицій із проектуванням майбутньої освіти, створює умови для формування здатності освітян до інноваційної професійної діяльності. У контексті освітньої діяльності *інновація* передбачає введення нового в цілі, зміст, методи і форми навчання і виховання, організацію педагогічного процесу. При цьому педагогічна інновація розглядається нами як процес і результат інноваційної діяльності викладача, який сприяє якісному вдосконаленню педагогічної системи. Також сама інновація стає засобом оптимізації досягнення поставленої перед суспільством освітньої мети. Сенс такої інновації полягає в особистісному розвитку підростаючої людини з її індивідуальними здібностями та потребами. Встановлено, що *інноваційна освіта* орієнтована на інтелектуально-духовний, творчий розвиток особистості, створення умов для вироблення інноваційного способу мислення, оволодіння значущими структурними компонентами діяльності. Місія і призначення інноваційної освіти полягає у формуванні інноваційної особистості, здатної до інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аненков В. Педагогічна інноватика – наука про створення педагогічних нововведень / Віктор Аненков // Професійна освіта: ціннісні орієнтири сучасності [Текст]: зб. наук. пр.; за заг. ред. І.А. Зязюна; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К.: Харків: НТУ «ХПІ», 2009. – С. 383-387.
2. Бургин М.С. Инновации и новизна в педагогике / М.С. Бургин // Советская педагогика. – 1989. – № 12. – С. 36-40.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Коновальчук І.І. Теоретичні засади реалізації інноваційних процесів у вищих навчальних закладах / І.І. Коновальчук // Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія; за ред. П.Ю. Сауха. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с. – С. 124-134.
5. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі / В.Г. Кремень. – [2-е вид.]. – К.: Т-во «Знання України», 2010. – 520 с.
6. Matvienko O.V. Theoretical bases of teacher's professional formation / O. Matvienko // Economics, management, law: socio-economic aspects of development: Collection of scientific articles. Vol 2. – Edizioni magi, Roma, Italy, 2016. – p. 237-239.
7. Огнев'юк В.О. Інноваційна освіта як фактор інноваційного поступу суспільства / В.О. Огнев'юк // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – Х.; Житомир, 2003. - № 598: Філософські проблеми науки, освіти та культури постмодерну. – С. 5-12.
8. Радугин А.А. Введение в менеджмент: социология и организация управления / А.А. Радугин, К.А. Радугин. – Воронеж, 1995. – 196 с.
9. Сисоєва С.О. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. видання / С.О. Сисоєва, І.В. Соколова // НАПН України. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. Гуманітарний ун-т. – К.: Видавничий Дім «ЕКМО», 2010. – 362 с.
10. Шапран О.І. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів: монографія / Ольга Іллівна Шапран. – Переяслав-Хмельницький, Видавництво С.В. Карпук, 2007. – 370 с.

Е.В. МАТВИЕНКО. ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В ОБРАЗОВАНИИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЕ КАЧЕСТВА И ЭФФЕКТИВНОСТИ

Резюме. Стаття посвящена інноваційній професійній діяльності в освіті. На основі цілісного наукового аналізу становлення і розвитку інноваційної педагогічної діяльності сучасного учителя обґрунтовано сутність інноваційного освіти і наукове поняття «інноваційний потенціал педагога».

Ключевые слова: інновація, інноваційне освіта, інноваційна діяльність, педагог.

E.V. MATVIENKO. INNOVATION ACTIVITY IN EDUCATION AS A FACTOR TO IMPROVE ITS QUALITY AND EFFICIENCY

The summary. This article is devoted to innovative careers in education. The essence of innovative education and scientific concept of «teacher's innovation potential» are substantiated based on a holistic scientific analysis of formation and development of innovative pedagogical activity.

Key words: innovation, innovative education, innovation activity, teacher.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф., дійс. член АНВШ України А.С. Дем'янчук.

Одержано редакцією 01.03.2017 р.